

Militaire Spectator.

Zaterdag, den 25sten Maart.

De *Militaire Spectator* verschijnt op onbepaalde tijden. Men abonneert zich voor 10 nummers, bij alle Postdirecteuren en Boekhandelaren, door het geheele Koninkrijk à f 2, 25, franco per post. De Jaargang zal de 40 nummers niet te boven gaan. Alle inzendingen geschieden, franco, aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, met het opschrift: *Voor den Militairen Spectator*

KARAKTERSCHETS

DER GEBEURTENISSEN AAN DEN RIJN EN IN DE NEDERLANDEN, IN DE VELDTOGTEN VAN 1792 EN 1793.

(Een onderwerp ter overdenking, voor de tegenwoordige
Europesche staatkunde.)

(Vervolg van n°. 32 en slot.)

In den loop van dit jaar leverden gelijke oorzaken dezelfde uitkomsten, zoodat wij dit algemeen overzicht beknoptelijk kunnen eindigen.

Custine was, in de maand Januarij, van den regter Rijnvoer terug gedrongen geworden, en hield slechts Mentz en deszelfs naaste omstreken, met 45,000 man bezet. De bij de Saar gelegerde Moezel-armée bestond uit ongeveer 25,000 man.

De verbondenen hadden - na aftrek van het, tot het leger in de Nederlanden behoorende en bij Luxemburg staande, korps - 95,900 man; de hertog *Ferdinand* en de generaal *Wurmser* waren echter geheel onafhankelijk van elkander.

De wederoververing van Mentz zoude en moest ook vóór alle anderen bewerkt worden. De keurvorst van de Palz weigerde echter aan de verbondenen den overgang bij Mannheim toe te staan, waardoor *Custine* zou zijn genoodzaakt geworden, zijn leger tegen de Saar terug te trekken. Daarop geschiedde de overgang in de maand Maart bij Bacharach; waarna *Custine* met overmagt aangevallen, uit zijne stellingen verdreven, tot Landau terug gedrongen en Mentz belegerd werd, hetwelk den 22sten Julij daaraanvolgende kapituleerde.

Custine had, vóór dat hij naar het Noorder-leger vertrok, aanzienlijke versterkingen bekomen (het Moezel-leger insgelijks); zoodat hij, wanneer de troepen van het Rijn- en Moezel-leger met meerder beleid

gevoerd waren geworden, en daarenboven eenigzins beter zamen gesteld waren geweest, zeer gemakkelijk aan de verbondenen het hoofd had kunnen bieden. Doch zijne, even als hem, zich snel afwisselende, opvolgers *Dietmanns* en *Beauharnais*, beproevingen om Mentz te ontzetten, bleven zonder gevolg.

Na de verovering van Mentz, hadden de verbondenen op dit krijgstooneel, een tijd lang; een numeriek overwigt, dat men had kunnen benuttigen tot het doen eener krachtige diversie op Parijs; dewijl er aan den Franschen kant, door het vertrek van 20,000 man van de beste troepen naar het Noorder-leger, eene vermindering der strijdkrachten plaats had, welke hen op die punten tot de verdedigings-rol zoo lang noodzaakte, tot op de aankomst van versche troepen van binnenslands. Doch *Wurmser* zou op den Elzas aanrukken, waardoor de strijdkrachten der verbondenen eveneens moedwillig uit elkander werden gerukt. Al werden nu ook de nadeelige gevolgen dezer uiteenrukking eerst tegen het einde van het jaar merkbaar, dan kon dit evenwel de gebreken in de operatiën niet verontschuldigen; dewijl de dapperheid der troepen in de gevechten bij Pirmasen en Kaiserslautern, alleen de oorzaak was, dat de Franschen uit de excentrische rigting der operatiën niet al die voordeelen trokken, die er uit getrokken konden worden.

Doch ook het ontwerp om den Elzas te veroveren, werd niet met dien nadruk uitgevoerd, welken de grootte der middelen toeliet en het gewigt van het doel vorderde. Vele weken lang kanonneerde men elkander aan de Lauter, terwijl een omgang veel sneller en zekerder tot het doelwit gevoerd had.

De toenmalige toestand van het Rijnleger was merkwaardig. Na het vertrek van *Beauharnais* wilde niemand het opperbevel op zich nemen, waardoor

men zich genoodzaakt zag tot allerlei hulpmiddelen toevlugt te nemen, om eenen bataillons - chef, met name *Carlin*, te bewegen, dezen gevaarvollen post te aanvaarden. Aan den roep om algemeen te wapen te snellen, werd niet, naar de verwachtingen die men er van had, beantwoord: «Deze menschen, uit hunne familie-
« kringen gerukt, zonder bepaalden wil, slechts met
« eene piek gewapend, zonder oefening noch krijgs-
« tucht, vergaten zeer schielijk de schoone vaderlands-
« lievende redevoeringen, waarmede men ze in beweging
« had gebracht. Het meerendeel liet zich door vrouw en
« kinderen, nog in het gezicht hunner vaderstad, tot
« omkeeren bewegen. Diegenen, welke de dringende
« beden hunner betrekkingen wederstonden, en werke-
« lijk zich in de gelederen van het leger aansloten, wa-
« ren mismoedig en in zulk eenen erbarmelijken toestand,
« dat het onmogelijk scheen, hen tot de dienst te kun-
« nen gebruiken; ook ontmoette de later aankomenden
« reeds velen dezer *patriotten*, die van het leger achtereen-
« volgend werden terug gezonden. Bij het Rijnleger be-
« hield men slechts twee bataillons (uit Neufchateau en
« Mirecourt) welke grootendeels uit jonge ongehuwde
« lieden waren te zamen gesteld, en een bataillon (uit
« Toul) bijkans geheel uit afgedankte militairen bestaande.
« Deze laatsten waren met geweren gewapend en had-
« den op marsch slechts één derde der manschappen
« door desertie verloren; terwijl van de overigen slechts
« de *helft* bij het leger aankwamen» (*St. Cyr.*)

De daaropvolgende bestorming (13 October) van de versterkte stelling aan de Lauter, voerde de mismoedigheid van het Fransche leger ten hoogsten top, en deze stemming verbeterde niet, dan nadat de conventie had bevolen, dat drie vierde der oude troepen, uit de vestingen, naar het leger moesten afgezonden worden. Gelijktijdig ging het bevel uit, om het belegerde Landau te ontzetten. *Pichegru* voerde toen het bevel over het Rijnleger, *Hoche* dat over het leger van de Moezel.

De uitgestrekte stelling der verbondenen van Saar-Louis tot bij Hagunau, het Wasgau-gebergte tusschen beide, gaf aan de nu gelijk sterke Franschen het voordeel, om ergens eenen der beide vleugels met overmagt aan te grijpen; van welk aangeboden voordeel zij echter geen gebruik maakten. Eerst nadat *Hoche*, in een twee daags gevecht bij Kaiserslautern, duchtig op de vingers getikt was, gaf *Carnot* bevel, om 30,000 man bij het Rijnleger te voegen, waardoor dit in staat gesteld

werd om *Wurmser* op het front en in de flanken met overmagt aan te vallen.

Ook bij deze gelegenheid bevestigde zich het overwigt der Duitsche troepen; want, ofschoon *Wurmser* door deze 30,000 in den regter-flank bedreigd werd, bewerkte hij, zonder verlies, zijnen terugtogt achter de Lauter, waarbij een klein korps Pruisen, onder persoonlijke aanvoering van den hertog *Ferdinand*, zich roemvol onderscheidde. Te vreemder is het echter, dat *Wurmser*, zonder nadenken, bij Philipsburg op den regter Rijnsoever ging, en daardoor de Pruisen aan het gevaar bloot stelde, om vóór hunne vereeniging met het bij Kaiserslautern staande korps, geslagen te worden, of, voor het minst genomen, hun belegerings geschut te verliezen. De hertog wist echter aan de Fransche onstuimigheid paal en perk te stellen, en trok zich, zonder verlies, tot Mentz terug. Daarmede eindigde de veldtog van 1793.

Werpt men nu slechts eenen vlugtigen blik op alle deze ondernemingen, dan zal men aan de oorzaken van het mislukken der meeste, niet meer behoeven te twijfelen; wanneer men slechts geheel vrij van het vooroordeel is, dat de generaals en troepen der verbondenen, tegen de generaals en troepen der Franschen, in iets ten achteren stonden. De uitkomst der meeste gevechten moet veeleer het gevoelen bevestigen, dat de eersten de laatsten, in alles wat het krijgvoeren betreft, vooruit waren. Hebben wij van halve of gebrekkige maatregelen gesproken, dan treft dit verwijt beiden, en de Franschen in het algemeen nog meer, wat de uitvoering betreft, om dat hun de praktische oefening ontbrak; en hierop moet vooral in dezen gelet worden.

Wanneer de staatkunde eenen verkeerden weg, tot bereiking van haar doel, inslaat; wanneer ieder hoofd-lid der staatkundige vereeniging een afgezonderd doel voor oog heeft, en er naar streeft, om alleen dit doel te bereiken - zoo als b. v. de Oostenrijkers het bezit van den Elzas, de Engelschen dat van Duinkerken, de Pruisen eene aanvallende operatie tegen Parijs - dan moet dit onvermijdelijk eenen grooten invloed op de strategie uitoefenen, en met deze alleen heeft de opperbevelhebber te doen; terwijl aan hem alleen de keuze der middelen, ter bereiking van het staatkundig doel, is overgelaten. Het is inderdaad onmogelijk om eenen strategischen zamenhang te behouden, wanneer één vleugel tegen

Duinkerken en de ander tegen Straatsburg rukken moet, en onvermijdelijk moeten er, onder zulke omstandigheden, openingen, gebreken en zwakke punten bloot komen, die zoo in het oog moesten vallen, dat ook een, naar republikeinsche willekeur, benoemden veldheer ze niet over het hoofd konde zien.

Had men in 1793 even zoo concentrisch op Parijs geopereerd, als in 1814, dan waren waarschijnlijk de gevolgen dezelfde geweest. Bij excentrische operatiën, op eenen bovengestelden maatstaf berekend, geeft men echter alle voordeelen uit de hand, en, met elke schrede voorwaarts, wordt ook de afstand en het gevaar vergroot.

Bij de menigvuldige gebreken in de plannen der operatiën, voegde zich nog de langzaamheid en het dikwerf afbreken in de uitvoering, hetgeen den verdediger altijd dubbele voordeelen aanbrengt. Dit gedurig talmen kwam gedeeltelijk voort uit karakter zwakheid, gedeeltelijk uit de hindernissen, die men toenmaals, zelfs niet met den besten wil, uit den weg konde ruimen, en hiermede be doelen wij de toenmalige in gebruik zijnde wijze van verpleging der troepen. Ook de krijgvoering van dien tijd had geen geringen invloed op den gang der operatiën, en eene vergelijking tusschen de wijze om legers op te stellen en in het gevecht te brengen, in dien tijd, en die, welke later onder den naam van nieuwere krijgvoering bekend en in praktijk gebragt werd, zou een belangrijk onderwerp, tot een afzonderlijk betoog opleveren; daar eene zoodanige vergelijking ons thans te ver over de grenzen dezer voorgenomene karakterschets zou voeren.

Wanneer wij ons tot eenige gezigtspunten, welke, bij de beknopte daarstelling dezer merkwaardige gebeurtenissen, ons het meest voor oogen zweven, willen bepalen, dan wordt onze opmerkzaamheid - behalve die, welke wij hier onaangeroerd laten, - op de volgende punten voornamelijk gevestigd.

- 1°. De staatkundige strekking van eenen oorlog gaat van het kabinet uit, en schrijft, aan de opperbevelhebbers, de rigting en het doel der operatiën onveranderlijk voor.
- 2°. Deze strekking liep bij de verbonden in verschillende rigtingen, waardoor de operatiën ook niet overeenstemmend tot een eenig doel - wat toch de eerste grondoorzaak van dien oorlog was - gevoerd werden, hetgeen tot de verdeeling der strijdkrachten aanleiding gaf.

3°. In den aanvang hadden de Franschen slechts één doel, de verdediging van hun vaderland. De middelen, die daartoe gebezigd moesten worden, waren zeer eenvoudig; te meer moet men zich dan verwonderen, dat zij eerst na deze ongelukkige gevechten, op den regten weg kwamen.

4°. Behalve in de gebergte-gevechten, en in het algemeen in de verstrooide wijze van vechten, zagen wij de Duitsche troepen die der Franschen verre overtreffen.

5°. Dat men, bij de beschouwing der gebeurtenissen, welke in 1792 - 1793 aan den Rijn en in de Nederlanden voorvielen, tot eene onjuiste gevolgtrekking zou komen, wanneer men daaruit wilde besluiten, dat in elk geval een geregeld leger voor een volkswapening zou moeten wijken, en dat, om een goed generaal te zijn, niets anders benoodigd ware, dan een gezond menschen verstand, goede wil en vastberadenheid. De gebeurtenissen, welke karakter wij beknopelijk geschetst hebben, bewijzen genoegzaam het tegendeel, en eindelijk:

6°. Van het bekende tot het onbekende besluitende, aannemende, dat wat krijgskundige leiding en opvoeding betreft, de Duitschers en voornamelijk de Pruisen de Franschen in de laatste zestien jaren verre vooruit zijn gegaan, en wat de praktijk betreft, de Russische legers, op eene vergelijkings-schaal met de tegenwoordige Fransche legers, ontegenzeggelijk hooger zijn aangeschreven; zou-zoo er eenheid in doel en strekking bestond - Frankrijk niet te vreezen zijn.

En wat geeft nu de slotsom van het bovengestelde?

Dat de krijg een handwerk is, waartoe veel oefening behoort. En al zijn ook de grondstellingen en regelen eenvoudig en algemeen begrijpelijk, dat dan toch de aanwending en toepassing, in voorkomende omstandigheden, zeer moeilijk is. Hij, die den oorlog niet uit ervaring kent, die over de oorzaken van menig verschijnsel niet nagedacht, de middelen, tot verligting van groote en kleine ondernemingen, niet rijpelijk overwogen heeft, zal zich in zijne berekeningen dikwerf bedrogen zien, en kan alsdan de goede gevolgen alleen van het geluk verwachten.

De geest- en ligchaams-voorbereiding tot den oorlog, zal dus altijd beslissende voordeelen aanbrengen, *en wees het volk, dat uit verkeerd begrepene staatshuis-*

houdkunde, deszels krijgswezen en hoofdzakelijk de wetenschappelijke en praktische opvoeding van deszels leger verwoarlost. Zulks geeft den krijgsvruchtigen nabuur het gevest van het zwaard in de hand, om hem te nopen, zich, als ware het, vrijwillig onder zijn juk te buigen.

II.

IETS

BETREKKELIJK DE VERBETERING VAN OUDE, OF NOG HEDENDAAGS NAAR OUDE MANIEREN VERSTERKTE VESTINGEN; MITSGADERS HET BOUVVEN VAN OVERWELFDE- EN OVERDEKTE BATTERIJEN.

« C'est le choc des opinions, qui fait naître les lumières, tandis que les règles, exclusivement adoptées, sont le mort du génie. »

EERSTE ARTIKEL.

Algemeen overzicht, betrekkelijk de verbetering van oude, of nog hedendaags naar oude manieren versterkte, vestingen.

Vestingen, naar de vordering der kunst van versterken, dat is, met terugzigt en kennis der tegen dezelve, dezer daags, aangewend wordende, *naderings- en vernielings-middelen gebouwd, kunnen:*

I. De Vaubansche-methode van aanval, op de enkele aanvallings fronten, zoo groote hinderpalen in den weg leggen, dat men uit hetgeen de ondervinding, dienaangaande, reeds bij eenige vroegere belegeringen geleerd heeft-mag afleiden, dat *het sapperen*, althans door de glaciën, met geringe jaarlijks aan te wenden kosten, paal en perk kan gesteld worden; want, waar toch een belegeraar *geen bewerkbaren sappeer-grond* vindt, noch dekking, noch emplacementen-om zijne bres-batterijen daar te stellen, gepaard met die hinderpalen, welke de *onderaardsche oorlog* in de laatste tijden heeft leeren kennen, mag men immers dit vraagstuk als grootendeels opgelost beschouwen; daar deze *naderings-methode* schier geheel en al op de grondstelling berust, dat *één man in goeden of althans bewerkbaren grond in een bepaalden tijd zekere hoeveelheid daarvan kan uitgraven, en zich daarmee tegen de vesting kan dekken*. Men heeft alzoo, in de eerste plaats de *bepantingen der glaciën* op de fronten van aanval, met een sterk wortelschietend *schaar- of hakhout*, als daar zijn: eiken, esschen, wilgen, elzen, hazelaar en berken, hetwelk tot bevordering der wortelschieting,

om de 4 jaar gehakt wordt. — Deze *bollen en wortels* doorweven weldra geheel het glacis en wel op de diepte, welke de belegeraar *moet* doorgraven, namelijk op 1 à 1,50 el. — Bovendien worden de saillant en plaatsen, waar hij zijne bekrooning *moet* verrigten en zijne bres-batterijen aanleggen, met *opgaande boomen* bepoet, welke, even gelijk die op de wallen en het genoemde *schaarhout*, bij een bedreigd beleg of tijdens het armeren eener vesting, gelijks den beganen grond worden afgezaagd of afgehouden en tot allerlei nuttige einden in de vesting kunnen dienen. (1) In de *architecture des forteresses* door *Mandar*, vindt men een voorbeeld aangehaald, dat een belegeraar, door zeer weinige, zoodanig in den grond geblevene, boomstammen, eenen geruimen tijd, in het sapperen over de kapitaal van het glacis verhinderd werd, en slechts na groote inspanning en met verlies aan vele dooden, er door geraakte. Wat zoude hier dus niet, met eene menigte allerzijds in den grond geblevene wortelen en boomstammen, hebben plaats gehad! *Chamillij* deed, onder andere krachtige en navolgenswaardige *chicane-middelen*, te *Grave*, in 1672, op deze *bepaalde* vijandelijke wegen, palen inslaan, *ingegraven boomen* verankeren, *scherpschutters* in te voren bereide putten met aardzakken gedekt, plaatsen, en men weet, dat de heldhaftige aanvallers zich aldaar nimmer in het glacis hebben kunnen logeren.

Een even krachtig middel is het, om kort vóór een bedreigd beleg, in *genoemde plaatsen* van het glacis, groote zware boomen met vele gescherpte takken in allerlei rigtingen, *bij wijze van een onderaardsch verhak*, te doen ingraven en met palen te verankeren; kunnende in weinige dagen met eene 200 arbeiders, al zeer veel dienaangaande gedaan worden, wanneer men in aanmerking neemt, wat een belegeraar menigmaal in slechts éenen nacht al verrigt. Men gedenke daarbij, met welke moeite in de turfveenen genoemde hindernissen worden opgeruimd, zijnde men verplicht, de boomen met wortel en tak er geheel uit te graven of uit te hakken, om wederom voort te kunnen gaan en bij ontblooting van houtstukken zal het kanon der vesting in dezelve, door de afvliegende splinters, eene dubbele werking tegen den belegeraar doen. Een honderdtal boomen op éene uitspringende punt van het glacis en onder het te bekroonen aansluitend gedeelte ingegraven, verankerd, met steenklompen aangevuld en met eene aardbedekking van slechts on-

(1) Wenschelijk is het dan tevens, dat tot de opgaande boomen eene houtsoort gekozen worde, welke voor blinding geschikt is, waardoor aan het Rijk bij het armeren groote sommen bespaard worden b. v. de esch, de eik, de beuk, de wilde karstanje, de acacia, de notenboom, enz., ieder, naar den aard des gronds; zelfs is er, onzes inziens, geene reden, om niet reeds bij de vestingen waar de boomen, bij de laatste bewapening geveld zijn, deze wallen onmiddellijk te herplanten, daar toch deze posten vol heesters noch de gemeenschap noch de verdedigers, bij een onverhoopt beleg, kunnen schaden; maar de lindeboom, de ijpe en populier zijn voor de blindagie van even weinig waarde als het dennen hout, wegens de geringe sterkte.

houdkunde, deszels krijgswezen en hoofdzakelijk de wetenschappelijke en praktische opvoeding van deszels leger verwoarlost. Zulks geeft den krijgsvruchtigen nabuur het gevest van het zwaard in de hand, om hem te nopen, zich, als ware het, vrijwillig onder zijn juk te buigen.

II.

IETS

BETREKKELIJK DE VERBETERING VAN OUDE, OF NOG HEDENDAAGS NAAR OUDE MANIEREN VERSTERKTE VESTINGEN; MITSGADERS HET BOUVEN VAN OVERWELFDE- EN OVERDEKTE BATTERIJEN.

« C'est le choc des opinions, qui fait naître les lumières, tandis que les règles, exclusivement adoptées, sont le mort du génie. »

EERSTE ARTIKEL.

Algemeen overzicht, betrekkelijk de verbetering van oude, of nog hedendaags naar oude manieren versterkte, vestingen.

Vestingen, naar de vordering der kunst van versterken, dat is, met terugzigt en kennis der tegen dezelve, dezer daags, aangewend wordende, *naderings- en vernielings-middelen gebouwd, kunnen:*

I. De Vaubansche-methode van aanval, op de enkele aanvallings fronten, zoo groote hinderpalen in den weg leggen, dat men uit hetgeen de ondervinding, dienaangaande, reeds bij eenige vroegere belegeringen geleerd heeft-mag afleiden, dat *het sapperen*, althans door de glaciën, met geringe jaarlijks aan te wenden kosten, paal en perk kan gesteld worden; want, waar toch een belegeraar *geen bewerkbaren sappeer-grond* vindt, noch dekking, noch emplacementen-om zijne bres-batterijen daar te stellen, gepaard met die hinderpalen, welke de *onderaardsche oorlog* in de laatste tijden heeft leeren kennen, mag men immers dit vraagstuk als grootendeels opgelost beschouwen; daar deze naderings-methode schier geheel en al op de grondstelling berust, dat *één man in goeden of althans bewerkbaren grond in een bepaalden tijd zekere hoeveelheid daarvan kan uitgraven, en zich daarmee tegen de vesting kan dekken*. Men heeft alzoo, in de eerste plaats de *bepantingen der glaciën* op de fronten van aanval, met een sterk wortelschietend schaar- of hakhout, als daar zijn: eiken, esschen, wilgen, elzen, hazelaar en berken, hetwelk tot bevordering der wortelschieting,

om de 4 jaar gehakt wordt. — Deze *bollen en wortels* doorweven weldra geheel het glacis en wel op de diepte, welke de belegeraar *moet* doorgraven, namelijk op 1 à 1,50 el. — Bovendien worden de saillant en plaatsen, waar hij zijne bekrooning *moet* verrigten en zijne bres-batterijen aanleggen, met *opgaande boomen* bepoet, welke, even gelijk die op de wallen en het genoemde schaarhout, bij een bedreigd beleg of tijdens het armeren eener vesting, gelijks den beganen grond worden afgezaagd of afgehouden en tot allerlei nuttige einden in de vesting kunnen dienen. (1) In de *architecture des forteresses* door *Mandar*, vindt men een voorbeeld aangehaald, dat een belegeraar, door zeer weinige, zoodanig in den grond geblevene, boomstammen, eenen geruimen tijd, in het sapperen over de kapitaal van het glacis verhinderd werd, en slechts na groote inspanning en met verlies aan vele dooden, er door geraakte. Wat zoude hier dus niet, met eene menigte allerzijds in den grond geblevene wortelen en boomstammen, hebben plaats gehad! *Chamillij* deed, onder andere krachtige en navolgenswaardige chicane-middelen, te *Grave*, in 1672, op deze *bepaalde* vijandelijke wegen, palen inslaan, ingegraven boomen verankeren, scherpschutters in te voren bereide putten met aardzakken gedekt, plaatsen, en men weet, dat de heldhaftige aanvallers zich aldaar nimmer in het glacis hebben kunnen logeren.

Een even krachtig middel is het, om kort vóór een bedreigd beleg, in *genoemde plaatsen* van het glacis, groote zware boomen met vele gescherpte takken in allerlei rigtingen, *bij wijze van een onderaardsch verhak*, te doen ingraven en met palen te verankeren; kunnende in weinige dagen met eene 200 arbeiders, al zeer veel dienaangaande gedaan worden, wanneer men in aanmerking neemt, wat een belegeraar menigmaal in slechts éenen nacht al verrigt. Men gedenke daarbij, met welke moeite in de turfveenen genoemde hindernissen worden opgeruimd, zijnde men verplicht, de boomen met wortel en tak er geheel uit te graven of uit te hakken, om wederom voort te kunnen gaan en bij ontblooting van houtstukken zal het kanon der vesting in dezelve, door de afvliegende splinters, eene dubbele werking tegen den belegeraar doen. Een honderdtal boomen op ééne uitspringende punt van het glacis en onder het te bekroonen aansluitend gedeelte ingegraven, verankerd, met steenklompen aangevuld en met eene aardbedekking van slechts on-

(1) Wenschelijk is het dan tevens, dat tot de opgaande boomen eene houtsoort gekozen worde, welke voor blinding geschikt is, waardoor aan het Rijk bij het armeren groote sommen bespaard worden b. v. de esch, de eik, de beuk, de wilde karstanje, de acacia, de notenboom, enz., ieder, naar den aard des gronds; zelfs is er, onzes inziens, geene reden, om niet reeds bij de vestingen waar de boomen, bij de laatste bewapening geveld zijn, deze wallen onmiddellijk te herplanten, daar toch deze posten vol heesters noch de gemeenschap noch de verdedigers, bij een onverhoopt beleg, kunnen schaden; maar de lindeboom, de ijpe en populier zijn voor de blindagie van even weinig waarde als het dennen hout, wegens de geringe sterkte.

geveer 0,30 à 0,40 el, zal een' belegeraar, onberekenbare moeite en gevaren berokkenen, en dus ook de belegering aanmerkelijk rekken. (2)

Nog een ander, niet minder krachtig, middel tegen het sapperen is, het vervangen der goede sappeer-gronden door puin, afbraak van oude gebouwen, muren, fondamente, rotsklompen enz., welk middel de zoo evengenoemde chicanen niet verhindert, maar met dezelve gepaard kan gaan, uithoofde dat een *bovenkorst* van 0,30 à 0,40 el, op eenen met steenpuin gevulden bodem, den groei en doorworteling van hak-ja zelfs van opgaand hout niet belet. Men graaft alzoo bij tijds, slooven in allerlei rigtingen, in de bedoelde plaatsen van het glacis; of wel, ten naasten bij zoodanig, als een belegeraar zijne sappen en bekrooningen in het glacis zal moeten uitgraven, maar breeder en dieper, namelijk breed 7 en diep 2 à 2,50 ellen, naar mate van de voorhanden of verkrijgbare vullingsmiddelen; kunnende deze uitgegravene gronden altijd tot het aanleggen van traversen en relief-verbeteringen aan de meer geconcentreerde werken benuttigd worden, en welke aldus gegraven kanalen al zeer spoedig met deze voor den belegeraar ondoorgraafbare en tot dekking gevaarlijke stoffen zullen gevuld zijn; vooral, indien de regering der steden daartoe, in vreedstijd medewerkten en men zorgde, dat alle afbraak, bij het herstellen of vernieuwen van militaire gebouwen en vestingsmuren, daartoe bij uitsluiting gebezigd werd. Hoe dikwerf heeft men niet in de meeste sterke plaatsen, vervallene of der verdediging zelfs schadelijke gebouwen en oude fondamente, welker steenstukken daarin konden gevoerd en al hetwelk voor enkele saillanten, menigwerf met gezegd aantal arbeiders reeds in weinige dagen uitgevoerd kan worden.

Zoodanige maatregelen toch zijn meer met het gezonde verstand overeen te brengen, dan op de enkele aanvullings fronten glaciën daar te stellen - waarvan de grond de vijandelijke sappe en zijne dekking begunstigt en gevolgelijk ook den val eener zoodanig versterkte vesting moet bespoedigen. Trouwens, *Vauban* plagt te zeggen, «met eenen doorgraafbaren omvang, gaat het snel oórwarts» en met de hier voorgestelde middelen, waardoor men eene ondoorgraafbare glacis bekomt, mag men eveneens zeggen, dat het in het laatst traag of in het geheel niet vooruit zal gaan. — Is een belegeraar, even als bij vestingen op een rotsachtige bodem, tot het wanhopige middel gedwongen, om zijnen voortgang door van elders aan te voeren grond en dekkingsmiddelen, schier over den naakten bodem te moeten bewerkstelligen, dan toch mag men aanne-

men dat een zoodanig beleg tamelijk zal gerekt worden! — Worden daarentegen deze puin en steenklompen door den belegeraar omgewerkt of als dekking naar den kant der vesting uitgeworpen, zoo zal ieder kogel of projectiel in dezelve, de werking eener *fougas* evenaren, aangezien *Deville* en *Darçon* zeggen, dat één kogel in steenpuinhoopen, er 20 anderen tegen eenen aanvaller waard is; waarom dan ook reeds vele ingenieurs hebben voorgesteld, om ophooping van steen of puin, ongeveer op die plaatsen in den belegerings-kring, in tijds, aan te brengen, waar of althans in welke rigting, een aanvaller zijne ricochet- en demonteer-batterijen moet aanbrengen. — *Beneem den belegeraar sappeer-grond «zegt Cochoorn» en gij zult het meest zijne pogingen verijdelen.»* — In het kort, men trachte datgene te verrigten, wat de vijand gaarne zag, dat niet gedaan werd.

Wanneer de glaciën slechts 4 à 5 ellen boven den waterstand verheven zijn, kan men dezelve door mijnen verdedigen, waardoor veelal de belegeringstijd verdubbeld wordt. — Bij eene mindere verhevenheid boven het water, gebruikt men de, zeer spoedig daar te stellen, gewone- of wel de bombe en steenfougassen (3) welke laatste een krachtig chicane-middel aanbieden, als, blijkens de te *Gibraltar* en elders genomene proeven, met ladingen van slechts 25 à 30 Nederlandsche ponden buskruid, eenen aanmerkelijken belegerings-sector met eenige kubiek ellen steen bewerpande, en dus te gevaarlijker voor een belegeraar, naar mate hij een met dezelve gewapende glacis nadert. Tegen *Maltha* verloren de Turken meer door dezelve dan door het worpgeschut.

Ten einde de saillanten der glaciën, reeds bij tijds, vóór een beleg met eenige dezer steenfougassen (*Mines Pierriers* of *fougasses - à - cailloux*) te wapenen, schijnt het mij voordeelig toe, de buskruidtonnen of liever de houten geteerde mijn-kisten, van teerlingvormige gedaante, 0,38 el binnenwaarts te geven, dat is voor ongeveer 50 Nederl. ponden buskruid en ook tegen het vochtig worden (als komende slechts 1,80 à 2,5 ellen in den grond) nog daarenboven met lood te omkleeden en met stroo te omwinden; kunnende den geleikoker van 20 à 30 ellen lengte met kanne-buizen van 0,70 el lengte, of met uitgeholde en wel in elkander passende boomstammen van 2 à 3 ellen lengte en 0,15 el middellijn vervaardigd en de fougas in den bedekten weg achter de eerste rij palissaden door eene vuurpijl (*porte fusée*) ontstoken worden.

Tot de steenlading zal men een sterke mand, in den vorm eens afgeknotten kegels, doen vlechten, hoog 1,60 el, de monding of groote-cirkel 2 ellen middellijn en de bodem of kleine-cirkel 1 el middellijn. Deze bodem, welke tevens tot spiegel (*plateau*) der steenlading dient, zal uit eenen overkruis beklampten eiken plaat van 0,10 el dikte, vervaardigd worden. De mand wordt zoodanig op de mijnkist naar den belegeraar

(2) Wanneer men nagaat, wat niet een enkelen stortregen, in het sapperen kan verhinderen, is het denkbeeld, om, tijdens het openen der 3de parallel over het, naar den belegeraar hellende, vlak der glacis, aanhoudende kwellen daar te stellen, door het bezigen van brandspuiten bij de contrescarpen der natte grachten, in het geheel niet te verwerpen en, bij mogelijke aanwending, beproeven waardig.

(3) *Manuel pratique du Mineur* p. 102-108 en *HOLZER Tasschenbuch*, p. 153:

gerigt, dat derzelve *as* met de horizontale lijn eenen hoek van 43° à 45° maakt en alsdan met groote steenstukken tonrond vol geladen, zorgende dat de grootste steenen beneden komen te liggen. — De blijvende opening van boven wordt met stroo, takken, riet, gras of andere ligte voorwerpen, gelijk met het hellend vlak des glacis toegeworpen, opdat de belegeraar, de glacis naderende, derzelve plaatsen niet zoude bespeuren.

Door 1 derde der hoeveelheid buskruid met droog *olmen-zaagmeel* te vervangen en met hetzelfde te vermengen; of nog zekerder, door slechts het 1 honderste der benodigde buskruid lading door een der, daartoe het geschikt en minstgevaarlijke, *knalzouten*, toe te voegen, zal men niet alleen het 1 derde der gewone ladingen kunnen besparen, maar de kracht der mijn wordt er tevens door verdubbeld.

Deze wijze van *voorbereide steenfougassen*, naar dezelfde theorie berekend en ingegraven als die, door den generaal *de Fleury* voorgedragen (4), zal de voorkeur verdienen, uit hoofde dat dezelve een spoediger gebruik en grootere uitwerking beloven.

Een sergeant met twaalf man kunnen de beschrevene mijnfougas, waarvan de koker niet meer dan 0,9 el ingegraven wordt, in 4 à 5 uren tijds daarstellen.

II. Zullen ook *zoodanige vestingen* de ricochet-schoten en vertikale-vuren, waartegen het Fransche tracé naar *Cormontaigne*, wegens het parallelismus en veldwaartsche strekking van al deszelfs deelen, mitsgaders, uit hoofde het gemis van dekkings-middelen, niet bestand is, trotseren; als bezittende, op de aanvullings-fronten, eene *gedekte en verzekerde gemeenschap* met de vóórwerken; *bomrijke ruime verschansingen op de bolwerks-keelen*, waarop eerst tijdens een bedreigd beleg, in weinig tijds, de borstwering en bedekking van ten minste 2,20 el aarde, als walgang, gebragt wordt; *ruime bomrijke kanonkelders onder de flanken der Tenaille* (5) *idem onder het re-*

(4) *Manuel pratique Du Mineur*, p. 104.

(5) Om onder de flanken der Tenaille ruime en van achteren opene geschutkelders te hebben, veronderstelt men natuurlijk niet, dat deze fronten op de voornaamste accessen der vesting naar de Fransche methode uitgevoerd zijn, maar niet veel grootere holle flanken, waarvan de helft de voorliggende bolwerks face en gracht *regtstreeks*, en de andere helft dezer gracht *diagonaalsgewijze* bestrijkt en waarvan de voordeelen reeds in de *memorie over eene nieuwe versterkings-manier* zijn uiteen gezet. Niet alleen, dat deze grootere flanken de contrebatterij, bekrooning, afdaling, gracht en bres met eene veel grootere magt bestrijden, en zelfs het be kroonen van een verschanst bastion beletten, maar *Coehoorn* en *Dumoulin* beoogden ook met dezen bouw voordeelen, welke de korte regte flanken niet bezitten en waaromtrent ik het navolgende vind aangeteekend.

« Wanneer de *flanquen* naar eene regte lijn gemaakt worden, « dan kan de vijand daartegen eene batterij opwerpen, van welke « hij alle punten der *flanquen rechts-streeks* met het kanon kan

duit of donjon in het ravelijn: welke, op deze wijze, met de *gekreneleerde galerijen* en de, naar een *verbeterd model*, *gewelfde face-muren* (6) niet alleen de hardnekkigste geconcentreerde verdediging waarborgen, maar ook eene veilige dekking der bezetting verschaffen, en, zoo wel in vreedestijd als bij een beleg, tot *kazernen*, *magazijnen*, *tuighuizen*, *bakkerijen*, *stallingen*, en verdere militaire-etablissemten dienen; daarenboven is er de leiding der aarden-borstweringen op de *face-muren* der bastions en ravelijnen zoodanig, dat aan de uitwerking der ricochet- en demonteer-schoten een krachtig perk gesteld wordt: in 't kort, alles zoo verordend, dat een belegeraar *gedwongen wordt*, alvorens eene bres in het bastion te durven beproeven, om het *gebroken* en *verder vooruitspringend ravelijn* met deszelfs *reduit* of *toren* geheel te veroveren en alzoo tot in het krachtigste middelpunt eens fronts door te dringen. Men kan, wel is waar, geene oude vestingen vernielen en van den grond af herbouwen, daar het, zoo als *Coehoorn* te regt aanmerkt, moeilijker is om van een kwalijk verordend vestingwerk iets goeds te maken dan een geheel nieuw voortreffelijk werk te bouwen; maar, er kunnen evenwel, veelal, met geringe kosten in vergelijking van derzelve nut, ook aan oude vestingen, en het zoogenaamde moderne tracé naar *Cormontaigne* daarvan niet uitgesloten, zoodanige wijzigingen en verbeteringen worden aangebragt, dat vele der, hedendaags, alge-

« bereiken: in het tegendeel, wanneer ze ingebogen is, kan niet « meer als één kanon-schoot de flanke *rechts-streeks* ontmoeten. « Vermits nu de kanonschooten, die *rechts-streeks* toegaan, veel « sterkerder zijn als d'andere; dus zal men de flanken *inge-* « *bogen* maken »

Het wel eens vermeende gebrek, dat de flanken eener Tenaille bij de verovering van het ravelijn, uit hetzelfde zouden kunnen worden geëfileerd of geplongerd, bestaat in geenen deele bij flanken met verhoogde en frontbiedende *épaulementen*, zoo als die in aangehaalde memorie zijn voorgedragen, waar ook de *boven-defensie* aan dit gebrek onttrokken en tegen de ricochet-schoten even goed beveiligd is, als die der groote holle bastions flanken.

(6) De *facemuren*, zoo van de bastions, ravelijnen als lunetten, althans op 1 derde van de saillantten, het *meest* ja bijna bij uitsluiting aan de bressen, het zij door *kanon* of *mijn* bloot liggende, moeten natuurlijk een veel zwaarder en naar *deze ge-* *varen* meer gewijzigd profiel bekomen, dan de courtinen-, keel- en andere muren, waarin *geene* bressen worden daargesteld; deze eerstgenoemde muren hebben, immers, althans op genoemde plaatsen, nog een ander doel dan de drukking der aarde slechts wederstand te bieden! Bezigt men de *Carnotsche muren* met aard-bogen, dan moet men dezelve, op *eerstgenoemde* plaatsen, met *dieper* in den wal springende contreforten en aard-bogen gebruiken; de contreforten van achteren met halve regt opstaande cilinders vereenigen en nimmer moeten *hier* de *sluitemuren* van minder dikte dan 1,50 el zijn. (Zie *Mem. over eene nieuwe versterkings-manier*, « Hage 1830 van den luitenant thans kapitein ingenieur J. C. W. MERKES.)

meen erkende groote gebreken verdwijnen. Tot bepaling der denkbeelden willen wij er hier slechts eenige *voornamen* herinneren.

a. Door op te merken, dat de bestrijking bij *bemuurde* werken, dezen bekleedings-muren, dat is derzelver voet en voorliggende gracht, maar niet zoo zeer de daarop liggende borstweringen met derzelver buitentaluds, geldt; dat men, *dit denkbeeld wel inziende*, de borstweringen bij de *uitspringende hoeken der bolwerken en ravelijnen en op die gedeelten derzelve*, waar gewoonlijk bressengeschoten worden, naar behoefte kan terug trekken en wel op *eerstgenoemde* plaatsen door *afrondingen en pans coupés*; waardoor men de werking der ricochet- en enfileerschoten tegengaat; *krachtiger front-uren* op die kapitalen bekomt, waarop een belegeraar zijne slingerwijze nadering moet verrigten, wordende de afgesneden en ongeveer 1,50 el liggende spitsen of flèches voor scherpschutters benuttigd; eindelijk, zal men daardoor bij de face-muren, het geheel vernielen en *neêrvellen* der borstwering bij het bresschieten tegengaan, en zoo wel eene *ongehinderde gemeenschap* als eene *blijvende* verdediging der onbeklimbare bres behouden. (7) Het verlies aan binnenruimte voor deze enkele gedeelten der vesting, waar dit terugtrekken der borstweeer plaats heeft, is te gering en komt niet in aanmerking met het groote voordeel, hetwelk daardoor ontstaat, welk achterwaarts brengen der borstweeer zich ook slechts, meerendeels, tot 4 à 6 ellen uitstrekt en bij nieuwe vestingwerken construeert men dezelve daartoe, op eene des te ruimere schaal, door de polijgoonszijde 30 à 40 ellen langer te nemen, zoo als *Vauban* en *Coehoorn* bij de meeste hunner laatstelijk uitgevoerde fronten deden en waardoor bij een goed verordend traed geene flankementsnadeelen ontstaan.

Cormontaigne wilde de defensie-lijnen voor het infan-

(7) Ieder weet, dat in de profillen naar *Vauban* en *Cormontaigne*, bij het bresschieten gelijk den waterstand of op twee ellen boven den grachtsbodem, de gewone instorting, onder 45°, en borstweeer en banket medesleept en daarmede ongeveer de halve gracht gedempt wordt! — *Coehoorn* zegt, dat hij met zijne dikke en terug getrokken borstweeer (van 20 tot 24 Rijnl. voeten dikte) uit kleiaarde bestaande, op die plaatsen voorkomt, dat er eene *komplete en krachteloze inbreuk kan worden geschoten*. Deze onze edele en verhevene voorganger, in schoone Nationale denkbeelden omtrent den vestingbouw, zoude dus dezzer dagen nog hetzelfde met ons herhalen, wat hij, in de voorreden zijner *Nieuwe vestingbouw*, met geestdrift zeide, na menig toenmaals en thans nog bestaand gebrek aan de *Fransche bevestigings-methode* te hebben aangewezen.

«Heeft men dan geen redenen van zich te verwonderen, dat men in een geheele eeuw, de vestingbouw so weinig verbeterd heeft?»

terie-geweer op 240 a 260 ellen hebben (8) en zegt, op eene andere plaats, met *Coehoorn*, dat de voornaamste wapenen tot het bestrijken der kapitale werken zijn: het kanon en de dubbelhaak, van welk laatste vuurgeweer hij de werkzame- of horizontale dragt 350 ellen stelt.

b. Kan men de vroeger, en thans nog menigwerf, voor de verdediging zoo geheel nutteloos en slechts voor een eendelig doel, binnen de vestingen, ver van de fortificatiën, gebouwd wordende krijgs-etablissemten, tevens tot vermeerdering der verdediging, op de voornaamste aanvalings-fronten, als ruime permanente gekazematteerde verschansingen in de bolwerks-keelen (9) en in het hart der vesting-werken zelve benuttigen; te meer, daar het thans eene stellige waarheid is, dat goed gebouwde en wel verordende ruime defensive-kazematten geene dier gebreken hebben, welke sommigen hen ten gevolge van kwalijk gebouwde, dat is gedrukte, enge, diepe van achteren niet opene en daardoor vochtige kazematten, of liever cachotten gelijk die, waartegen reeds de ridder *Antonie de Ville* in 1666 schreef, toeschrijven. (10) Men lette toch slechts op in vestingen, waar soortgelijke bouw niet tot dit tweeledig verheven doel is benuttigd, tot welke opofferingen aan passagere kazematten, blinderingen, en allerlei onduurzame constructien, zorg en arbeid in oorlogs-tijd, het Rijk genoodzaakt wordt.

M...

(8) *Cormontaigne* fortif. perm. p. 4. — *Vauban* had reeds, op het laatst van zijn leven, den wensch te kennen gegeven, *dezelve* voor den hoofdwal op 140 à 150 toisen te brengen. — Ook *Bousmard* stelt dezelve op 150 toisen. *Iste d. p. 95* en zegt: *c'est moins la brèche, qu'il faut éclairer et défendre par des feux flanquans, que le passage du fossé, qui y conduit.*

(9) Waardoor het bastion een *vóórwerk* wordt en het grootsche der verdediging bij het veroveren van hetzelfde, eerst eenen aanvang neemt.

(10) Bovenbedoelde en in dien geest uitgewerkte onderwerpen zijn wel vijf jaren vroeger door mij opgesteld en aangeboden, alvorens de Fransche ingenieur-kapitein *de Choumarra*, dezelfde denkbeelden, in 1827, in eene meer kunstige en sierlijke voordragt als *iets geheel* nieuws heeft uitgegeven, in zijne *Mémoires sur la fortification*. — Meer onderwerpen zouden wij hier, als der bepeinzing overwaardig, kunnen aanstippen; maar, brengt de oplossing van een vraagstuk tot iets geheel tegenstrijdigs met eenmaal aangenomen of goed gemeende praktijken, zoo is men veelal beducht, dat uit soortgelijke, hoewel slechts *wetenschappelijke*, beoordeelingen verkeerde of met het doel des schrijvers vreemde gevolgtrekkingen gemaakt worden; daarenboven herinner ik mij, wat een geächt Fransch schrijver, *Charles Dupin*, dienaangaande zegt, waarmede wij dit artikel vooreerst besluiten: «Il faut confier des opérations inusitées et importantes à des officiers, dont le grade soit assez élevé pour triompher des difficultés, contre lesquelles échoueront toujours, plus ou moins, des hommes, que la date de leur brevet confine dans les rangs inférieurs de leur arme. C'est une expérience, que j'ai faite à mes dépens, et aux dépens de la chose.»

III.

HET KASTEEL VAN ANTWERPEN.

Daar wij het voornemen aangekondigd hadden, alles mede te deelen, wat ons wetenswaardig omtrent den aanval en de verdediging dezer sterkte vermeld wordt, tot dat wij in de gelegenheid zullen gesteld zijn iets geregeld, dat onderwerp betreffende, te leveren, zoo meenen wij onzen lezers geene ondiensdienst te doen, met het overnemen van het slot eens vertoogs (het vertoog zelve was oppervlakkig, en grootendeels minder uitvoerig dan het geen de dagbladen deswegens gezegd hebben), te vinden in den *Spectateur Militaire* XIV vol. LXXXIII livraison (van Februarij jl.) en getiteld: *Rélation sommaire du siège de la citadelle d'Anvers*. Bedoeld slot luidt aldus:

«Quant aux assiégés, nous louerons leur artillerie presque sans restriction. On a pu blâmer l'espèce de mollesse de son action dans les premiers jours, lorsque nous mêmes ne tirions pas encore. Mais on n'eut plus ensuite de faute à remarquer. Cette artillerie sût, avec habilité et persévérance, profiter, pour réparer ses batteries, des interruptions de notre feu. Elle parvint ainsi à conserver le sien, et à soutenir jusqu'à la fin une lutte dans laquelle, d'ordinaire, l'assiégé succombe dès le commencement.

«Mais la défense de la citadelle d'Anvers ne fut, pour ainsi dire, qu'une défense de feu; car la plus forte sortie d'une garnison, qui comptait plus de cinq mille combattans, ne fut pas même de cent hommes.

«On pourrait croire que, dès les premières sorties, le cœur faillit à l'infanterie assiégée et qu'on n'osa plus lui faire rien entreprendre. Mais n'en désespéra-t-on point trop tôt? En souffrant patiemment un bombardement affreux, sans la moindre tentative de mutinerie pour accélérer la reddition de la place, elle fit preuve d'un courage passif assez rare, et pour lequel il faillait peut-être tout le flegme Hollandais. Si le général *Chassé* avait pu sortir de sa casemate, et se montrer quelquefois à de pareilles troupes, il serait parvenu sans doute à les animer, à leur inspirer un peu de cette ardeur, qui porte au-devant du danger, et il aurait pu tenter de plus fréquentes, de plus fortes sorties et peut-être même soutenir l'assaut. Mais le général *Chassé* était infirme et ne pouvait marcher qu'avec une extrême difficulté. Personne dans la citadelle ne pouvait le suppléer, pour l'influence morale à exercer sur les troupes. Les journaux ont retenti, et ce général a beaucoup parlé lui-même, du projet, qu'il aurait eu de mettre le feu au grand magasin à poudre, au moment du dernier assaut, et de se faire sauter avec tout ce qu'il y aurait eu alors d'assiégeans et d'assiégés autour de lui. Lorsqu'on veut réellement exécuter un tel projet, on ne le publie point d'avance (*) on ne le dit pas surtout devant la

(*) Wie had die dagbladen gemagtigd, van zulk een ontwerp te spreken? En wie zegt, dat een zoodanig ontwerp niet bestaan heeft, ingevalle het den Belgen gelukt ware, hunne oproevaan op het kasteel te planten?

garnison, qu'on veut faire périr avec soi, et qui saurait bien alors trouver moyen de s'y opposer.

Quoiqu'il en soit, sans songer (sérieusement ou non) à ces résolutions extrêmes que dans sa position rien ne justifiait, si le général *Chassé* eût mieux fait organiser les retranchemens intérieurs des bastions et profiter du souterrain, qui joint les deux flancs bas pour pousser en avant des rameaux de mine, il aurait pu alors ne faire sauter que les assaillans, et prolonger la défense de plusieurs jours. Nous n'alléguerons pas en sa faveur, comme la plupart de ses apologistes, qu'il n'avait aucun espoir d'être secouru; que sa défense ne se liait à aucun ensemble d'opérations militaires, qu'il ne se battait ainsi que pour l'honneur, que, l'honneur satisfait, il n'avait plus de motif de prolonger la résistance; que ses soldats étaient sans animosité contre les Français; et qu'enfin, il pouvait sans honte céder aux forces supérieures et à l'ascendant militaire d'une nation illustrée de tout temps par de haut faits d'armes; mais, pour être entièrement juste envers lui, nous dirons qu'il ne s'est rendu que lorsqu'il a cru qu'une mine était toute prête pour combler d'un seul coup l'intervalle, que séparait l'assiégeant de la brèche, et ouvrir au même instant le chemin de l'assaut; et que si l'on excepte quelques sièges d'Espagne du temps de *Napoléon*, nos dernières guerres n'ont pas offert un seul exemple d'une défense régulière, poussée aussi loin que celle de la citadelle d'Anvers.

Uerscheidenheden.**AANTAL SOLDATEN IN EUROPA.**

Naar het journal van de Fransche maatschappij voor de algemeene statistiek, vormen de legers van Europa, zoo als ze in den jare 1830 waren zamen gesteld, in vreedstijd, eene massa van 2,500,000 man, welke in oorlogstijden verdubbeld kan worden. Deze aantallen zijn als volgt berekend:

Denemarken	1 soldaat op 51 inwoners.
Rusland	1 " " 57 "
Zwitserland	1 " " 60 "
Pruissen	1 " " 76 "
Zweden en Noorwegen . .	1 " " 85 "
Turkijen	1 " " 92 "
Beijeren	1 " " 113 "
Saksen ,	1 " " 116 "
Wurtemberg	1 " " 117 "
Oostenrijk	1 " " 118 "
Nederlanden	1 " " 119 "
Frankrijk	1 " " 139 "
Portugal	1 " " 139 "
4 Duitsehe vrijsteden . .	1 " " 145 "
27 Duitsehe vorsten . .	1 " " 148 "
Sardiniën	1 " " 165 "
Grootbritanniën	1 " " 229 "
5 Italiaansche vorsten . .	1 " " 242 "
Napels	1 " " 247 "
Spanjen	1 " " 248 "
Toscanen	1 " " 318 "
Kerkelijke Staat	1 " " 431 "

III.

HET KASTEEL VAN ANTWERPEN.

Daar wij het voornemen aangekondigd hadden, alles mede te deelen, wat ons wetenswaardig omtrent den aanval en de verdediging dezer sterkte vermeld wordt, tot dat wij in de gelegenheid zullen gesteld zijn iets geregeld, dat onderwerp betreffende, te leveren, zoo meenen wij onzen lezers geene ondiensdienst te doen, met het overnemen van het slot eens vertoogs (het vertoog zelve was oppervlakkig, en grootendeels minder uitvoerig dan het geen de dagbladen deswegens gezegd hebben), te vinden in den *Spectateur Militaire* XIV vol. LXXXIII livraison (van Februarij jl.) en getiteld: *Rélation sommaire du siège de la citadelle d'Anvers*. Bedoeld slot luidt aldus:

«Quant aux assiégés, nous louerons leur artillerie presque sans restriction. On a pu blâmer l'espèce de mollesse de son action dans les premiers jours, lorsque nous mêmes ne tirions pas encore. Mais on n'eut plus ensuite de faute à remarquer. Cette artillerie sût, avec habilité et persévérance, profiter, pour réparer ses batteries, des interruptions de notre feu. Elle parvint ainsi à conserver le sien, et à soutenir jusqu'à la fin une lutte dans laquelle, d'ordinaire, l'assiégé succombe dès le commencement.

«Mais la défense de la citadelle d'Anvers ne fut, pour ainsi dire, qu'une défense de feu; car la plus forte sortie d'une garnison, qui comptait plus de cinq mille combattans, ne fut pas même de cent hommes.

«On pourrait croire que, dès les premières sorties, le cœur faillit à l'infanterie assiégée et qu'on n'osa plus lui faire rien entreprendre. Mais n'en désespéra-t-on point trop tôt? En souffrant patiemment un bombardement affreux, sans la moindre tentative de mutinerie pour accélérer la reddition de la place, elle fit preuve d'un courage passif assez rare, et pour lequel il faillait peut-être tout le flegme Hollandais. Si le général *Chassé* avait pu sortir de sa casematte, et se montrer quelquefois à de pareilles troupes, il serait parvenu sans doute à les animer, à leur inspirer un peu de cette ardeur, qui porte au-devant du danger, et il aurait pu tenter de plus fréquentes, de plus fortes sorties et peut-être même soutenir l'assaut. Mais le général *Chassé* était infirme et ne pouvait marcher qu'avec une extrême difficulté. Personne dans la citadelle ne pouvait le suppléer, pour l'influence morale à exercer sur les troupes. Les journaux ont retenti, et ce général a beaucoup parlé lui-même, du projet, qu'il aurait eu de mettre le feu au grand magasin à poudre, au moment du dernier assaut, et de se faire sauter avec tout ce qu'il y aurait eu alors d'assiégeans et d'assiégés autour de lui. Lorsqu'on veut réellement exécuter un tel projet, on ne le publie point d'avance (*) on ne le dit pas surtout devant la

(*) Wie had die dagbladen gemagtigd, van zulk een ontwerp te spreken? En wie zegt, dat een zoodanig ontwerp niet bestaan heeft, ingevalle het den Belgen gelukt ware, hunne oproevaan op het kasteel te planten?

garnison, qu'on veut faire périr avec soi, et qui saurait bien alors trouver moyen de s'y opposer.

Quoiqu'il en soit, sans songer (sérieusement ou non) à ces résolutions extrêmes que dans sa position rien ne justifiait, si le général *Chassé* eût mieux fait organiser les retranchemens intérieurs des bastions et profiter du souterrain, qui joint les deux flancs bas pour pousser en avant des rameaux de mine, il aurait pu alors ne faire sauter que les assaillans, et prolonger la défense de plusieurs jours. Nous n'alléguerons pas en sa faveur, comme la plupart de ses apologistes, qu'il n'avait aucun espoir d'être secouru; que sa défense ne se liait à aucun ensemble d'opérations militaires, qu'il ne se battait ainsi que pour l'honneur, que, l'honneur satisfait, il n'avait plus de motif de prolonger la résistance; que ses soldats étaient sans animosité contre les Français; et qu'enfin, il pouvait sans honte céder aux forces supérieures et à l'ascendant militaire d'une nation illustrée de tout temps par de haut faits d'armes; mais, pour être entièrement juste envers lui, nous dirons qu'il ne s'est rendu que lorsqu'il a cru qu'une mine était toute prête pour combler d'un seul coup l'intervalle, que séparait l'assiégeant de la brèche, et ouvrir au même instant le chemin de l'assaut; et que si l'on excepte quelques sièges d'Espagne du temps de *Napoléon*, nos dernières guerres n'ont pas offert un seul exemple d'une défense régulière, poussée aussi loin que celle de la citadelle d'Anvers.

Uerscheidenheden.**AANTAL SOLDATEN IN EUROPA.**

Naar het journaal van de Fransche maatschappij voor de algemeene statistiek, vormen de legers van Europa, zoo als ze in den jare 1830 waren zamen gesteld, in vreedstijd, eene massa van 2,500,000 man, welke in oorlogstijden verdubbeld kan worden. Deze aantallen zijn als volgt berekend:

Denemarken	1 soldaat op 51 inwoners.
Rusland	1 " " 57 "
Zwitserland	1 " " 60 "
Pruissen	1 " " 76 "
Zweden en Noorwegen . .	1 " " 85 "
Turkijen	1 " " 92 "
Beijeren	1 " " 113 "
Saksen ,	1 " " 116 "
Wurtemberg	1 " " 117 "
Oostenrijk	1 " " 118 "
Nederlanden	1 " " 119 "
Frankrijk	1 " " 139 "
Portugal	1 " " 139 "
4 Duitsche vrijsteden . .	1 " " 145 "
27 Duitse vorsten . . ,	1 " " 148 "
Sardiniën	1 " " 165 "
Grootbritanniën	1 " " 229 "
5 Italiaansche vorsten . .	1 " " 242 "
Napels	1 " " 247 "
Spanjen	1 " " 248 "
Toscanen	1 " " 318 "
Kerkelijke Staat	1 " " 431 "